

ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА В СВЕТЛИНАТА НА СЪВРЕМЕННИТЕ МИГРАЦИОННИ ПРОЦЕСИ

Август Хаджипетров,
докторант ВСУ „Черноризец Храбър“

Резюме: В публикацията се разглеждат актуалните положения и обсъжданите тенденции относно миграционните процеси в Европейския Съюз, включително в близка и по-далечна във времето ретроспекция

Ключови думи: Регламент за управление на убежището и миграцията, Дъблински регламент, Европейска комисия, Европейски парламент, човешки права, миграция, бежанци, убежище, закрила, Европейски Съюз

Abstract: The publication examines the current situations and trends discussed in relation to migration processes in the European Union, including in the recent and more distant retrospective.

Keywords: Asylum and Migration Management Regulation, Dublin Regulation, European Commission, European Parliament, human rights, migration, refugees, asylum, protection, European Union

Увод:

Динамиката на световните геополитически, а от там икономическите и социални процеси се интензифицира в последните години, до степен в която можем безсъмнено да кажем, че периодът на спокойствие и стабилен растеж настъпил в края на 20-ти и началото на 21-ви век за европейските в частност и западните, като цяло общества, приключи. Десетки милиони хора по света, без разлика от националност, пол, възраст, цвят на кожата, сексуална ориентация, здравословно или финансово състояние, са принудени да бягат от война, преследване или насилие. Други напускат доброволно родните си места с познатия им традиционен обществен ред за да учат, работят, или да се съберат със семействата си, принудени не рядко да изминат хиляди километри през държави, морски пространства и на други континенти.

Произходът им, както и мотивите да се разделят с всичко скъпо и познато, не подлежат на унифициране, а и не винаги самите те могат да бъдат правнорелевантно категоризирани като бежанци, търсещи убежище или мигранти, но това което е

константно-относимо към абсолютно всички, са човешките им права, гарантирани от редица международни документи, със спазването на които еднозначно не следва да се допускат компромиси.

За всички лица нуждаещи се от закрила от военни действия, преследване или подложени на драстично нечовешко отношение, има ясни международноправни гаранции, създадени и приети за защита срещу нарушения на основните им човешки права, минимално като право на достъп до съобразена с международните стандарти процедура за предоставяне на убежище, гарант за които се явява всяка една страна, подписала Актовете приети от Организацията на Обединените Нации (нататък ООН), заключенията на Изпълнителния Комитет на Върховния Комисариат за Бежанците на ООН (ИК на ВКБООН), приети от Европейския Съюз (ЕС), Съвета на Европа (СЕ) и хармонизираните с тях национални нормативни уредби, цялостно и във всяка една сфера на обществения живот без изключение.

Редица международни мигрантски и неправителствени организации, като Amnesty International, PRO ASYL, църквите от традиционните европейски конфесии и редица ангажирани с проблемите на миграцията политици на регионално и централноевропейско ниво, апелират причините за масови евакуации, като войни, въоръжени конфликти, авторитаризъм в държавното управление, глад, дори и икономическото неравенство да бъдат незабавно преодолени на глобално ниво, което поради диалектичката природа на аварийният порядък в който битува човечеството и занапред ще остане единствено добро пожелание. Напълно реалистично обаче е уважителното приемане и отношение към търсещите убежище, както и зачитане на тяхното човешкото достойнство, основни права и фундаментални свободи в пълния им обем от граждански, политически, религиозни, социални, икономически и културни, на мигрантите и бежанците, както на национално, така и на общоевропейско равнище.

В светлината на 75-годишнината от приемането на основополагащия документ регулиращ проблема, именно „Всеобща декларация за правата на човека“, през цялата 2023 г бяха организирани на различни обществени нива многобройни дискусии, засягащи правните, социологическите, икономическите и дори етично – философските аспекти на този така важен феномен, особено актуален в нашето време, с основен фокус върху член 1 (от нея), указващ принципно кардиналната насока, че „всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права. (...)“, чл. 2, в. вр. с чл. 14, т. 1 – отстояващ правото на всеки да търси и да получи убежище в други страни,

като съответно, по време на престоя му, човешките му права трябваше да бъдат зачитани по същия начин, като тези на гражданите – било то защита срещу дискриминация, „право на живот, свобода и сигурност на личността“ (чл. 3), „цялостна правна защита“ (чл. 6-11) или „правото на свобода на религията и изразяването“ (чл. 19 и 20).

В исторически контекст, цялата „Международна харта за правата на човека“ и в частност съставляващите я документи: „Всеобща декларация за правата на човека“ от 1948 г ; „Междунатовият пакт за икономическите, социалните и културните права“ от 1966 г ; „Международният пакт за гражданските и политическите права“ от 1966 г и „Факултативният протокол.....“ (към него) 1966 г , представляват горчиво изстрадания лакмус от опита на световната правна и политическа мисъл от онези години, преживяла ужасите на Първата Световна Война (ПСВ), причинила бягството, принудителното преселване и експулсирането на милиони. Поставя се точка на свободните пътешествия и либералната миграционна политика на Стария континент (пример Рурска област, Кайзерова Германия), а политическият ред основаващ се на принципа на етноса в националната държава в периода между двете световни войни, довежда до огромни човеко–потоци, измерими с тези от наше време (за Балканския полуостров българските изселниците от Беломорска тракия и Македония, репатриацията на турските етнически жители от Гюмюрджина и териториите на юго-изток, арменския въпрос и т.н.). Миграционните проблеми единствено се засилват в глобален мащаб през тридесетте години на 20 век, следствие изселническите (и не само) политики, водени от национал-социалистическа Германия, комунистически СССР и милитаристка Япония, като в това време традиционно приемащите мигранти страни САЩ и Канада ожесточават миграционните си закони и практически заключват вратите си пред стотиците хиляди бедстващи , за да стигнем до Втората Световна Война (ВСВ) отнела живота на 70 – 85 милиона човека, (около 3 % от общото световно население през 1940 г) и повела по различни оценки от 50 до 60 милиона души в принудителна миграция. Аналогична на трагедията на времето е и съдбата на един от бащите на Всеобщата декларация за правата на човека – големият френски юрист и хуманист от еврейски произход Рене Касин (René Cassin), който по чудо успява да се спаси с последния отплаващ британски кораб от окупирана Франция, задочно бива осъден на смърт от колаборационисткото правителство на маршал Петен (Вишиска Франция, по името на курортния град Виши, избран за столица на териториите извън германската окупационна зона), като юридически съветник на Френското Правителство в Изгнание оглавявано от генерал

Дьо Голъ, докато 29 негови родственици не доживяват края на войната, срещайки своята трагична смърт в концентрационните лагери.

Но да се върнем в наше време, в опит да осмислим какво точно разбуни духовете в ожесточени спорове и кои са двете основни поляризирани гледища в непримите дискусии последната година. На 20 декември 2023 г., в последните часове преди Коледните празници се състоя тристранна среща между представителите на страните членки на ЕС, Европейския парламент (ЕП) и Европейската комисия (ЕК), като продължение на срещата на Вътрешните министри на страните членки на ЕС от 8 юни 2023 в Люксембург, във връзка с консенсусните предложения за промените в правната рамка на Общата европейска система за убежище, внесени от шведското председателство, на която тристранна среща беше договорен нов „Регламент за управление на убежището и миграцията“, който регламент има за цел да замени до този момент приложимия „Регламент от Дъблин“, с цел оптимизирането на цялостните правилата и съкращаването на различните преклузивни срокове. Регламентът за управление на убежището и миграцията трябва да замени приложимия Дъблински регламент създаден през 1990 г., изменян и допълван през 2003 и 2013 г. – веднага след като бъде договорен, и който съдържа правилата за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на всяка отделна молба за закрила и представляващ един от двата най-важни акта за убежище и миграция, фундаменти на справедливата, ефективна и устойчива европейска политика в областта на миграцията и убежището.

До момента действащата Дъблинска система, определя една-единствена държава-членка на ЕС, която да бъде отговорна за разглеждането на постъпилата при нея конкретна молба за убежище, като процедурата се основава на няколко критерия, най-важният от които е критерият за първата държава на влизане в ЕС, което фактически поставя голяма тежест върху държавите членки по външните граници на съюза и показва на практика несъвършенствата на такова урегулиране. Новият механизъм за солидарност се предполага да съчетава по-справедливо задължителната солидарност от стария регламент, с по-голяма гъвкавост при избора на държавата-членка за подаването на първоначалното заявление за убежище, предвижда се възможност за избор на вид принос по отношение общата солидарност към бежанските маси, като например преотдаване, финансов принос или други алтернативни варианти за солидарно разпределяне на мигрантската тежест, въвеждат се също така допълнителни мерки за предотвратяване на злоупотреби и вторични движения вътре в

общността. С една примерна такава се задължава търсещият убежище да подаде молба си в държавата членка на първото си влизане или законно пребиваване в съюза, което цели да ограничи възможностите за прехвърляне на отговорност между държавите-членки и по този начин ограничава възможността на кандидата да избере държавата-членка, в която да подаде молбата си. На 20 декември 2023 г. Съветът и Европейският парламент постигнаха споразумение по петте централни регламента за управлението на убежището и миграцията, именно: нови правила за миграционните ситуации и случаите на непреодолима сила; актуализиране на базата данни за пръстови отпечатъци; нов регламент за филтрационните процедури и единна процедура за предоставяне на убежище.

Новите споразумения имат разбира се своите критики, като например проф. д-р д-р Максимилиан Пихъл, преподавател по социално право от университета в Касел (ФРГ), който „счита че в ред предложения на Европейската комисия се блокира практически достъпът до европейското върховенство на закона, бежанците почти нямат шанс да стигнат до германската граница, за да подадат тук молба за убежище, че става дума главно за лишаване от права и опит за прехвърляне на отговорността за закрилата на бежанците или към държавите по външните граници на ЕС, или на трети държави, всъщност поводът за гордост не е нищо ново, а познатите механизми, които вече видяхме на гръцките острови през последните години следствие сделката между ЕС и Турция. Но има разлика дали това е просто неформална или национална практика или вече е официално инплементирано в европейското право.“

Професорът по политическа философия на миграцията от университета в Мюнстер Стефания Мафайс и доверен доцент на Фондация „Роза Люксембург“, изказва мнение в студията си „Миграцията като човешко право“, че сегашната политика на изолация на Европейския съюз, върви ръка за ръка с общ процес на ерозия на минималните стандарти за правата на човека, а примерно затрудненият достъп до италианските пристанища за гражданско аварийно спасяване и криминализирането на морските спасители, противоречи генерално на правата на човека и международното морско право.

Ромин Каан, отговарящ за миграционната политика в един от най-влиятелните немски интернет портали за пазара на труда и правата на човека „ver.di“, изразява следното мнение: "Представените предложения далеч надхвърлят обикновените въпроси, свързани с процедурата за предоставяне на убежище. Те засягат въпроса дали ЕС все още изначално спазва принципите на правовата държава или систематически ги

пренебрегва. Ако това остане така, това ще бъде ужасно поражение не само за търсещите убежище и тяхното право на защита от война, изтезания или преследване, но и за всички нас, които искаме една различна Европа: Европа на правата на човека, свободата и демокрацията." и настоява „правото на живот, правото на защита от изтезания и унижения, правото на достъп до справедлива процедура за предоставяне на убежище и правото на конституционна държава, в която съдебната система контролират институциите, да бъдат гарантирани без ограничения на цялата територия на Европейския съюз.“

Противоположно артикулираното гледище е познатото, как в европейските страни в резултат на активната промигрантска политика през последните десетилетия, са загубени механизмите за ефективен контрол върху процесите, а спорадичните опити за частичното им възстановяване не водят до успех . Някогашната трудова миграция е деволуирала в миграция с единствена цел източването на социалните системи на страните членки, като това резултира във всички негативни аспекти на масовата миграция на чуждестранно население, без приемащата държава да получава свързаните с нея позитиви, под формата на стабилизиране на пазара на труда и намаляване на стойността на неквалифицираната работна ръка. Колизията в Европа, между квалифицирания европеец, който получава все по-малко и по-малко за труда си и мигранта, живеещ на социални помощи, който освен това отказва да се интегрира в обществото, което го е приело, неизбежно ще се задълбочава.

От своя страна германската държава в частност, в лицето на Федералното министерство за икономическо сътрудничество и развитие (BMZ) на официалната си интернет страница в материала за правата на бежанците и мигрантите, декларира ангажимента си за защита човешките права на всички групи споменати тук, включително завръщащите се бежанци и мигранти, като неотменим стандарт за национална и общоевропейска политика, като за тази цел преференциално насърчава върховенството на човешките права в страните партньори на германското сътрудничество за развитие: „Ако хората там могат да водят безопасен и достоен живот и имат перспективи за добро социално и икономическо развитие, те не следва да напускат родината си и няма да им се налага да поверяват живота си в ръцете на контрабандистите, или да попадат в експлоататорски трудови правоотношения.

В допълнение към този подход за намаляване на причините за бягство, подкрепата за

бежанците и страните, които приемат бежанци, е основен приоритет на германската политика за развитие. Федералното министерство за икономическо сътрудничество и развитие се ангажира да помага на бежанците и устойчиво да реинтегрира завърналите се лица в техните региони на произход, освен това насърчава основан на правата на човека подход към миграцията и се ангажира да намали рисковете, свързани с миграцията, така че положителният и устойчив потенциал на миграцията да може да се разгърне.“

Източници:

- 1/ Международна харта за правата на човека, София 1989
- 2/ Цанков, Веселин - Защита на правата на човека – публичноправни аспекти
- 3/ Комисия по правата на човека при ООН, E/CN.4/1998/53/Add.2
11. Februar 1998 DEUTSCH, Original: ENGLISCH
- 4/ Bundesministerium für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung
<https://www.bmz.de/de/themen/menschenrechte/menschenrechtsglossar#lexicon=79046>
- 5/ Проф. Иво Христов, интервюта Кръг Квадрат
- 6/ Жертви през Втората световна война, Уикипедия
https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%96%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B2%D0%B8_%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7_%D0%92%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B0_%D1%81%D0%B2%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D0%BE%D0%B9%D0%BD%D0%B0
- 7/ Europäischen Rat Rat der Europäischen Union, Eine neue Verordnung über Asyl- und Migrationsmanagement, 16 Januar 20204
<https://www.consilium.europa.eu/de/policies/eu-migration-policy/eu-migration-asylum-reform-pact/asylum-migration-management/>
- 8/ Prof. Dr. Dr. Maximilian Pichl | Professor für Soziales Recht als Gegenstand der Sozialen Arbeit, <https://www.hs-rm.de/de/hochschule/personen/pichl-maximilian>
- 9/ Bundeszentrale für politische Bildung, <https://www.bpb.de/shop/zeitschriften/apuz/30866/migration-und-die-allgemeine-erklarung-der-menschenrechte-von-1948/>
- 10/ Rosa Luxemburg Stiftung, Stefania Maffei, Migration als Menschenrecht
<https://www.rosalux.de/publikation/id/40439/migration-als-menschenrecht>

11/ ver.di Arbeitsmarkt-und Sozialpolitik, Menschenrechte, Migration und der Umgang mit Geflüchteten

<https://arbeitsmarkt-und-sozialpolitik.verdi.de/ueber-uns/nachrichten/++co++c0d6e4dc-9445-11ee-bf73-cb56e894cfea>

12/ Ищенко, Ростислав Война, миграция и права человека

<https://ukraina.ru/20240130/1052992738.html>

13/ hessenschau, Wir haben versäumt, ein nachhaltiges System zur Aufnahme von Geflüchteten aufzubauen, 08.06.23

<https://www.hessenschau.de/politik/experte-zur-asylrechtsreform-der-eu-wir-haben-versaeumt-ein-nachhaltiges-system-zur-aufnahme-von-gefluechteten-aufzubauen-v3,interview-asyl-eu-100.html>

14/ Дъблински регламент (ЕО) № 343/2003

15/ Директива 86/2003 ЕО на Съвета относно правото на събиране на семейството 22.09.2003

16/ Свободи на движение в Европейския Съюз, Борисов О/ Хубенова Т/ Костова М, София 2009 Университетско издателство Св.Климент Охридски